

Temanotat

**Sudan: Forhold for grupper med
tilknytning til Darfur, Sør-Kordofan
og Blå-Nilen**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

The ongoing conflicts between the Sudanese regime and armed groups in Darfur, South Kordofan and Blue Nile must be seen in the context of continuous conflicts between shifting regimes in the Sudanese capital and groups in more peripheral parts of the country. These conflicts are intimately linked with the ongoing and unresolved debate on Sudanese identity being Arab, African or a combination of the two.

Civilians in the conflict areas face considerable security problems because of their perceived links to different armed actors, based on ethnic and regional identity. The situation is also problematic for civilians from conflict areas who have migrated to the capital Khartoum.

SAMMENDRAG

De pågående konfliktene mellom det sudanske regimet og væpnede grupper i Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen må ses i sammenheng med kontinuerlige konflikter mellom skiftende regimer i Sudans hovedstad og grupper i landets utkantstrøk. Disse konfliktene har nær sammenheng med den pågående og uavklarte debatten om sudansk identitet som arabisk, afrikansk eller en kombinasjon.

Sivilbefolkningen i konfliktområdene står overfor betydelige sikkerhetsproblemer fordi de oppfattes å ha bånd til ulike væpnede aktører, basert på etnisk og regional identitet. Forholdene er også problematiske for sivile som har migrert fra konfliktområder til hovedstaden Khartoum.

INNHold

1. Innledning	5
2. Om «arabiskhet» og «afrikanskhet» i Sudan	6
2.1 Arabisering, sentralisering og marginalisering av periferiene.....	7
2.2 Befolkningen i konfliktområdene – «arabisk» eller «afrikansk»?.....	8
3. Usikre data om forhold for internt fordrevne	10
4. Forhold i konfliktområder	11
4.1 Konfliktdynamikk i områder med væpnet strid.....	12
4.2 Rapporterte menneskerettighetsbrudd i konfliktområder	12
4.3 Darfur	13
4.3.1 Utsatte grupper i Darfur	13
4.3.2 Problemer som følge av mistanke om politisk aktivitet	14
4.4 Sør-Kordofan.....	14
4.4.1 Utsatte grupper	14
4.4.2 Problemer som følge av mistanke om politisk aktivitet	15
4.5 Blå-Nilen	15
4.5.1 Utsatte grupper	15
4.5.2 Problemer som følge av mistanke om politisk aktivitet	15
5. Forhold i Khartum-området	16
5.1 Migrasjon og sosioøkonomiske forhold	16
5.2 Etnisk tilhørighet og geografisk opprinnelse.....	16
5.3 Generelt om migranter i Khartum	17
5.3.1 Leire eller urban slum?	17
5.3.2 Demografiske endringer i Khartum etter juli 2011	18
5.4 Levekår	19
5.4.1 Identitetspapirer og tilgang til offentlige tjenester.....	20
5.4.2 Sysselsetting og økonomiske forhold.....	20
5.5 Rapporterte menneskerettighetsbrudd mot aktivister fra konfliktområder.....	21
5.5.1 Diskriminering	22
5.5.2 Særlig utsatte grupper	22
5.5.3 Forhold for kvinnelige migranter	23
6. Politisk aktivitet i eksil knyttet til væpnede grupper	23
7. Referanser	25
8. Vedlegg: Forkortelser og ordforklaringer	29

1. INNLEDNING

Dette temanotatet tar for seg forhold for grupper med tilknytning til områder i Sudan hvor det per i dag er konflikt – Sør-Kordofan, Blå-Nilen og Darfur. Vi kommer ikke inn på forholdene for folk med tilknytning til områder hvor det tidligere har vært konflikt, men hvor situasjonen i dag er rolig – som det østlige Sudan og de nubiske områdene nord i landet mot grensen til Egypt. Situasjonen for grupper med tilknytning til dagens Sør-Sudan vil bare bli tatt opp der det er viktig for sammenhengen, siden borgerkrigene mellom nord og sør fram til fredsavtalen i januar 2005 har hatt betydning for alle pågående konflikter i Sudan.

Enda et viktig bakteppe for tematikken som tas opp i dette notatet, er det generelle handlingsrommet for regimekritisk politisk virksomhet i Sudan. Det tar vi imidlertid for oss i et annet temanotat (Landinfo 2013).

Notatet har særlig fokus på grupper som har eller blir mistenkt eller beskyldt forbindelser til organisasjoner som er i væpnet konflikt med regimet til president Umar al-Bashir, og som av den grunn opplever problemer. Ofte, men ikke alltid, har disse gruppene en ikke-arabisk etnisk tilhørighet. Organisasjonene som hevder å representere slike grupper rettferdiggjør ofte det at de har tatt til våpen med at ikke-arabiske grupper er såpass marginaliserte og uten innflytelse at de knapt har noe valg, fordi dagens regime (og tidligere regimer) er fiendtlig innstilt til grupper som utfordrer bildet av Sudan som et homogent arabisk og muslimsk land.

Det er ingen tvil om at president Bashir og hans regime beskriver Sudan som betydelig mer homogent enn landet faktisk er etter at Sør-Sudan ble etablert som egen stat i juli 2011, og at det legger til rette for en arabisering som oppleves som massiv av den ikke-arabiske befolkningen. Likevel er det ikke mulig å si at konfliktene entydig står mellom et arabisk regime og afrikanske grupper, for selv om gruppene som er i strid med regimet i ulike deler av landet som oftest er ikke-arabiske, så finnes det ikke-arabiske grupper som ikke er i konflikt med regimet, og det finnes arabisk-identifiserte grupper som er i strid med regimet. Mye av uroen i konfliktområdene dreier seg dessuten om væpnet strid mellom ulike lokale grupper, med eller uten innblanding fra regimet på én av sidene i konflikten.¹ Regimets årsaker til å støtte ulike parter i lokale konflikter skyldes som regel forholdsvis kortsiktige, kyniske maktpolitiske interesser, og er i liten grad basert på noen opplevelse av fellesskap med lokale aktører.

Kildegrunnlaget for notatet er en kombinasjon av omfattende skriftlig materiale og informasjon fra møter med lokale kilder på tjenestereiser til Khartoum/Ummduhman i april-mai 2008 og september-oktober 2012. Alle Landinfos kilder var enige om at handlingsrommet for regimekritisk politisk aktivisme i Sudan har blitt betydelig mindre siden Sør-Sudan ble etablert som egen stat 9. juli 2011.

De fleste kildene har bedt om å få være anonyme.² Vi har valgt også å anonymisere flere av kildene som ga oss tillatelse til å sitere dem åpent i 2008, siden forholdene for aktivister har endret seg til det verre siden da.

¹ Se for eksempel Flint 2010 om væpnet strid mellom ulike arabiske nomadegrupper i Darfur.

² I 2008 var det diplomater og representanter for internasjonale organisasjoner som ba om å få uttale seg anonymt, mens sudanske aktivister jevnt over uttalte seg åpent.

Begreper og forkortelser på partier, opprørsgrupper og lignende blir forklart i et vedlegg til slutt i notatet.

2. OM «ARABISKHET» OG «AFRIKANSKHET» I SUDAN

Navnet Sudan kommer av arabisk *bilad as-sudan*, som betyr «de svartes land». Historisk ble navnet brukt om området fra Rødehavet til Atlanterhavet, fordi det var her de arabiske (og berbiske) folkegruppene kom i kontakt med mørkere folkeslag.

Sudan er et sterkt hierarkisk samfunn, hvor sosial bakgrunn og identitet har stor betydning for hvordan folk behandler hverandre. De mektige familiene og klanene fra områdene langs Nilen, som har dominert politisk i århundrer, utgjør en form for ideal-arabere³ som andre sudanere blir målt opp mot – og ofte måler seg selv opp mot.⁴ En slags motsats til dette idealet blir grupper som kategoriseres som afrikanske – særlig nilotiske folkeslag som dinka, nuér, osv.⁵, men også andre grupper som ikke har en variant av arabisk som hovedspråk, eller som verken regnes av seg selv eller andre for å være etniske arabere.

Denne samfunnsstrukturen har en lang og kompleks historie, som vi ikke skal gå inn på i detalj her, siden den er grundig dekket i faglitteratur om Sudan.⁶

De to idealiserte gruppetilhørighetene kan ses som ytterpunktene på en skala fra «arabisk» til «afrikansk», hvor en rekke faktorer spiller inn på hvor en plasserer seg og blir plassert av andre på skalaen:

- Utseende
 - Hudfarge, ansiktstrekk, hår/skjegg, kroppsform, klesdrakt
- Språk
 - Arabisk(e) dialekt(er) eller andre språk som dagligspråk; beherskelse av klassisk arabisk/moderne standardarabisk
- Religiøs tilhørighet

³ Med «araber» og «arabisk» mener vi her betegnelsene i etnisk forstand, altså personer og grupper som regnes som en del av det store arabiske fellesskapet av arabisktalende i den arabiske verden. Begrepene brukes imidlertid også med en mye smalere betydning om tradisjonelle nomadefolk, siden dagens arabere regner seg som etterkommere av de opprinnelige araberne – nomadefolkene på den arabiske halvøya før islam oppsto. Også i Sudan brukes begrepene med begge betydninger om hverandre: tidvis omfatter det alle arabisktalende, andre ganger bare arabisktalende nomader.

Forholdet til nomader har vært dypt ambivalent i arabisk kultur helt siden den store arabiske ekspansjonen etter at islam oppsto: på den ene siden blir nomadearaberne sett på som tradisjonsbærere av opprinnelige og positive arabiske verdier fra det førislamske nomadesamfunnet fram til i dag (som solidaritet, lojalitet, fasthet, gjestfrihet), på den andre som slue, strid, opprørske, uforutsigbare og usiviliserte.

⁴ Hos noen er dette holdningssettet helt eller delvis internalisert, mens mange forholder seg til det fordi de ikke har noe særlig valg.

⁵ Også etter delingen 9. juli 2011 har Sudan en betydelig minoritetsbefolkning med opprinnelse i områdene som nå utgjør Sør-Sudan.

⁶ For en gjennomgang av det historiske bakteppet for relasjonene mellom ulike deler av landet (særlig nord og sør), se Johnson 2006, s. 1-19. Ryle 2011 gir en nyansert, men kortfattet beskrivelse av folkeslag og kulturelle forhold.

- Muslim
 - Av muslimsk bakgrunn gjennom mange generasjoner, eller konvertitt/etterkommer av nylige konvertitter
 - Muslimske praksis: tradisjonell/sufi-tilknyttet, muslimbrødre-islamistisk, salafistisk
- Kristen
- Tradisjonelt religiøs
- Geografisk opprinnelse
- Klanstilhørighet
- Etnisk identitet
- Yrkesbakgrunn
- Urban/rural bakgrunn
 - Fastboende/nomade
- Moderne/tradisjonell
- Utdannelsesnivå
- Sosial klasse
- Sivilisert/usivilisert
- Kjønn

Samspeillet mellom disse faktorene er komplekst, og det er svært situasjonsbestemt hvilken vekt de ulike faktorene blir tillagt og hvordan individer og grupper blir kategorisert opp mot dem. Videre er en hel del av disse trekkene forhold personer og grupper selv kan endre over tid, og det er dessuten mulig – og utbredt! – å sette spørsmålstegn både ved vektleggingen og tolkningen av ulike faktorer. Det er heller ikke uvanlig at folk kombinerer en prinsipiell avvisning av de hierarkiske aspektene av modellen (og/eller relevansen av ulike faktorer) med å forholde seg til den, tilpasse seg den og/eller utnytte den i ulike situasjoner.⁷

2.1 ARABISERING, SENTRALISERING OG MARGINALISERING AV PERIFERIENE

Alle områder hvor befolkningen i dag er arabisktalende i Midtøsten (utenfor den arabiske halvøya) og Afrika har vært gjennom en arabisering – det vil si at hele eller deler av den opprinnelige befolkningen gradvis har gått over til å bruke arabisk som dagligspråk og å se på seg selv som arabere. I mange områder har dette skjedd parallelt med en innvandring av etniske arabere, men sjelden i større antall enn at disse har blitt innlemmet i en mye større lokal majoritetsbefolkning. Samtidig har også befolkningen helt eller delvis konvertert til islam.⁸

⁷ Merk at kritikk mot denne samfunnsstrukturen på ingen måte er avgrenset til folk som kommer dårlig ut innenfor den. Også politisk engasjerte sudanere med en svært privilegert bakgrunn er ofte sterkt kritiske til de underliggende hierarkiske prinsippene for strukturen som kan gi dem selv store fordeler i det daglige.

⁸ Denne utviklingen har ikke vært lik i hele den arabiske verden. Eksempelvis er befolkningen i Egypt i dag overveiende arabisktalende (bortsett fra den nubiske befolkningen fra grenseområdet mellom Egypt og Sudan),

Dagens Sudan er et samfunn hvor denne prosessen fremdeles pågår, og hvor det ennå finnes forholdsvis store grupper som ikke definerer seg som etniske arabere, som ikke er muslimer og/eller ikke bare bruker arabisk i det daglige. Det finnes arabisktalende etniske arabere som ikke er muslimer (som den koptiske minoriteten i Nildalen), muslimer som bruker andre språk enn arabisk og ikke regner seg som arabere (for eksempel mange nuba-grupper i Sør-Kordofan og fur og zaghawa i Darfur), muslimer som bruker arabisk som dagligspråk samtidig som de har en annen etnisk identitet (for eksempel berti i Darfur) – og til slutt grupper hvor få er muslimer, som ikke regner seg som etniske arabere og bruker andre språk istedenfor eller i tillegg til arabisk (for eksempel uduk og gumuz i Blå-Nilen).

Arabisering (*ta'rib*) brukes som betegnelse på den historiske prosessen som har gjort at arabisktalende muslimer med arabisk etnisk identitet i dag utgjør den største folkegruppa i Sudan (rundt halvparten av befolkningen, jf. Ryle 2011, s. 35). Det brukes dessuten til å omtale det mange ikke-arabiske sudanere ser som en entydig favorisering av arabere, arabiskhet (og islam), en massiv dominans av arabere fra Nildalen (*awlad al-bahr*, «elvas sønner/barn») innenfor landets politiske elite, og den bevisste politikken ført av sudanske nasjonalister for å hindre kristen misjon og innføre arabisk som administrasjonsspråk og undervisningsspråk i skoleverket i hele landet. De som har stått for denne arabiseringspolitikken har ofte omtalt den som et siviliseringsprosjekt, og den er en linje som er bevisst videreført gjennom det meste av perioden siden dagens regime tok makten i 1989 (Crisis Group 2011, s. 2-3; IRRI 2013, s. 13-14).

I tillegg til dette kommer den betydelige sentraliseringen i Khartum, på bekostning av lokale bysentre ellers i landet, og svært begrenset infrastrukturbygging utenfor Khartum-området og Nildalen (Crisis Group 2013a, s. 1 note 2). Dette blir også koblet til dominansen til den arabiske politiske eliten, og kritikk av en politikk hvor det økonomiske overskuddet fra andre deler av landet havner i hovedstaden, og svært lite går tilbake til provinsene for utvikling av infrastruktur og offentlige tjenester der.⁹

En annen del av bakteppet som er dypt symbolsk er slaveriet som institusjon, hvor slaveeierne identifiseres som muslimske og arabiske, mens slavene var afrikanske «vantro». Selv om slaveriet er avskaffet i Sudan, lever merkelappen «slave» (*'abid*) videre som skjellsord brukt mot sudanere med afrikanske trekk.

2.2 BEFOLKNINGEN I KONFLIKTOMRÅDENE – «ARABISK» ELLER «AFRIKANSK»?

Flere kilder Landinfo hadde møter med i september-oktober 2012 omtalte befolkningen i Sør-Kordofan og Blå-Nilen som «de nye sørsudanerne» i det som var igjen av Sudan etter at Sør-Sudan ble selvstendig sommeren 2011. Siden det

mens 10-15 % av befolkningen fortsatt er kristne. I Algerie og Marokko er det fremdeles store berbisktalende grupper, mens islam helt hadde fortrent kristendommen (men ikke jødedommen) allerede før kolonitida.

⁹ Denne politiske kritikken er ikke avgrenset til miljøer som har tatt til våpen mot sentralmyndighetene, men er i stor grad felles både for opprørsgrupper og for politiske bevegelser som ikke tyr til voldelige midler. Dette gir seg tidvis utslag i samarbeid mellom opprørsgruppens politiske fløyer og sudanske opposisjonspartier. Ett eksempel på slikt samarbeid skjedde da den politiske opposisjonsalliansen NCF og alliansen av opprørsgrupper SRF forhandlet fram og undertegnet en felles erklæring kalt *al-Fajr al-jadid* («ny morgen/begynnelse») i Kampala i januar 2013. (Se ACJPS 2013a, s. 1-5 for en beskrivelse av prosessen, her går det fram at flere partier innenfor NCF i ettertid har presentert reservasjoner til erklæringen. Erklæringen er tilgjengelig i sin helhet i engelsk oversettelse på JEMs nettsted, se JEM 2013.)

fremdeles er forholdsvis store grupper av sørsudanere bosatt i Sudan, må denne betegnelsen tolkes som at den «afrikanske» motpolen til arabere fra Nildalen i dagens Sudan er i ferd med å skifte til de såkalt «innfødte» etniske gruppene i Blå-Nilen (se del 4.5) og nuba-befolkningen i Sør-Kordofan. Andre etniske grupper i Sør-Kordofan og Blå-Nilen ligger ikke helt ute i enden av skalaen, men oppleves likevel av arabere fra Nildalen å ha mye felles med de andre gruppene i nærområdet sitt, og dermed være mer «afrikanske» enn «arabiske» – uavhengig av hvor store skillene dem imellom framstår lokalt.¹⁰

Befolkningen fra Darfur oppleves av utenforstående jevnt over å ligge mye nærmere definisjonen på arabisk enn befolkningen i Sør-Kordofan og Blå-Nilen, uten at de dermed regnes som på langt nær helt arabiske likevel. Mens folk fra Sør-Kordofan og Blå-Nilen assosieres ganske entydig med den afrikanske enden av skalaen,¹¹ ligger darfuriere et sted nærmere midten, men fremdeles et godt stykke fra det arabiske idealet.

Innenfra, lokalt, vil derimot både grupper og enkeltpersoner oppfattes å spre seg mye mer langs skalaen enn utenforstående ser og anerkjenner. Grupper eller enkeltpersoners egenidentifisering som noen som ligger nært det arabiske idealet i en lokal sammenheng blir dermed ikke nødvendigvis anerkjent av utenforstående. Særlig viktig er det å understreke dette for nomadegrupper i Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen som identifiserer seg som arabere – araber må her forstås som nomade, og ikke som synonymt med nildal-araber. Arabere fra Nildalen ser nemlig generelt på disse gruppene som noen de har svært lite felles med.

Holdningene til personer og gruppers plassering på denne skalaen er først og fremst viktige på det helt dagligdage planet, og et helt overordnet, prinsipielt plan. De har stor betydning for hvordan folk med opprinnelse fra Sør-Kordofan, Blå-Nilen og Darfur behandler hverandre, og blir behandlet av andre sudanere, i daglig omgang, og tjener som bakteppe for utviklingen i landet. Derimot mener vi det er viktig å understreke at holdningene har mindre betydning enn en kanskje skulle forvente for politiske og strategiske allianser i de væpnede konfliktene som pågår i de tre urolige områdene av landet.

Selv om en del av alliansene har vært eller er mellom det nildalarabisk-dominerte regimet og grupper som anser seg for å ligge nærmere arabisk-ytterpunktet på skalaen enn afrikansk-ytterpunktet, finnes det også allianser som ikke følger dette mønsteret, og det må ikke oppfattes som at regimet opplever noe dypereleggende fellesskap med alliansepartnerne lokalt. Det handler mer om at disse gruppene i utgangspunktet har hatt interesse av å alliere seg med regimet for å befeste en posisjon så tett på de arabiske makthaverne som mulig, og at de har blitt oppfattet som nyttige instrumenter for regimet. Det finnes en rekke tilfeller av at disse alliansene har endt med skuffelse hos de lokale gruppene som har søkt samarbeid

¹⁰ Under Landinfos reise til Sudan i april-mai 2008 bekreftet flere kilder at etniske skiller som er viktige lokalt i Darfur, i liten grad har betydning for folk fra andre deler av Sudan. Landinfo mener dette sannsynligvis også gjelder folk fra andre utkantområder av Sudan – heller ikke her er utenforstående flest påfallende opptatt av lokale skiller som er viktige for dem som kommer derfra.

¹¹ Det finnes eksempler på direkte rasistisk omtale av folk fra disse områdene – også fra den politiske elitens side, som da president Bashir refererte til SPLM-N som «insekter» i en tale i al-Ubayd 18. april 2013. Insektmetaforen ble også brukt, sammen med referanser til nubaer som slaver, i slagord da en gruppe ekstremister satte fyr på en kirke i Khartoum 21. april samme år (ACJPS 2012d, s. 5-6).

med sentralmakten, i noen tilfeller så sterkt at de har tatt til våpen mot regimet. Dette gjelder for eksempel de arabiske nomadegruppene i Nord-Darfur (Gramizzi & Tubiana 2012, s. 13) og missiriyya-grupper i Sør-Kordofan (Gramizzi & Tubiana 2013, s. 25-27).

3. USIKRE DATA OM FORHOLD FOR INTERNT FORDREVNE

Flyktningehjelpens underorganisasjon Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) opplyser at antallet internt fordrevne høyst sannsynlig har steget kraftig i Sudan gjennom 2012 og første halvår av 2013, særlig i Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen, og siterer tall fra FN-organisasjonen OCHA. IDMC understreker at oversikten over internt fordrevne jevnt over er dårlig:

The collection of good quality data on internal displacement is particularly challenging in Sudan, given the lack of access to affected areas and the piecemeal and fragmented nature of any data that does exist.

Access restrictions mean figures tend to be provided by different entities in different areas, which makes comparison difficult because methodologies are not necessarily the same. They also make verification extremely difficult, which is particularly relevant as displacement figures are highly politicised. In South Kordofan and Blue Nile, for example, the figures published by the UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) are provided by the government's Humanitarian Aid Commission (HAC) in statecontrolled areas, and by the Sudan Relief and Rehabilitation Agency, SPLM-N's humanitarian wing, in areas controlled by the rebels. There are no means of verifying them independently.

There is little or no data on IDPs living in towns and cities, and this constitutes a further obstacle in providing a comprehensive view of displacement in the country as a whole. It is thought, however, that very large numbers of IDPs have fled to urban areas, contributing to a general trend towards increasing urbanisation (2013, s. 4-5).

Dette innebærer at anslagene over internt fordrevne, og andre opplysninger om forholdene de lever under, stort sett bare er gode for dem som bor i leire sudanske myndigheter har tillatt opprettet, og som drives av internasjonale organisasjoner – særlig FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). I praksis dreier dette seg primært om opprinnelig internt fordrevne i nord fra den nå avsluttede borgerkrigen mellom nord og sør, og om internt fordrevne fra Darfur – både i Darfur og i områder definert som leire for disse utenfor Darfur – hvor sudanske myndigheter tillater internasjonale organisasjoner og observatører adgang. Informasjonen over internt fordrevne utenom de offisielle leirene er gjennomgående usikker.

4. FORHOLD I KONFLIKTOMRÅDER

En rekke kilder Landinfo møtte i 2012 – både lokale og internasjonale – var tydelige på at sudanske myndigheter ikke ønsker fokus på internt fordrevne i og fra områder med væpnet konflikt. Noen av de kildene mente myndighetene har tatt lærdom av erfaringene fra konflikten i Darfur, hvor de har tillatt internasjonale organisasjoner – blant dem FN-organer – tilgang til området for å bistå internt fordrevne og andre ofre for krigshandlinger. Dette har ført til at det internasjonale samfunnet kjenner godt til forholdene i Darfur – og dermed også regimets klare ansvar for menneskerettighetsovergrep i konfliktene der (enten de er begått av sudanske styrker eller lokale militsgrupper med støtte fra regimet). For å unngå tilsvarende fokus fra det internasjonale samfunn på tilsvarende kritikkverdige forhold i Sør-Kordofan og Blå-Nilen, mente de myndighetene helt bevisst bare tillater lokale organisasjoner de har full tillit til adgang til disse konfliktområdene, mens internasjonale organisasjoner og lokale aktører uten tillit hos regimet blir hindret adgang på generell basis.¹² Videre forsøker sudanske sikkerhetstjenester aktivt å hindre folk i konfliktområdene å gi informasjon om forholdene der til pressen, menneskerettighetsgrupper og andre som kan formidle den videre i Sudan og internasjonalt.

Representanter for internasjonale organisasjoner bekreftet at de i svært liten grad får anledning til å reise inn i Sør-Kordofan og Blå-Nilen, og dermed heller ikke sette i gang prosjekter der for den krigsrammede befolkningen (se også Christian 2012).¹³ (Det som drives av slik virksomhet skjer nesten utelukkende i regi av lokale bistandsorganisasjoner, enten statlige eller private i tett samarbeid med regimet.)

Konsekvensen av denne politikken fra regimets side, er at ingen kilder har tilgang til helhetlig informasjon om forholdene i Sør-Kordofan og Blå-Nilen, og at informasjonstilfanget dermed er dårligere der enn hva angår Darfur.

I tillegg til at uavhengige aktører nektes adgang til konfliktområdene, synes det også tydelig at sudanske myndigheter forsøker å hindre internt fordrevne i å samle seg. Flere sudanske kilder opplyste i møter med Landinfo at internt fordrevne som samlet seg ulike steder i Sør-Kordofan og Nord-Kordofan var blitt truet til enten å ta opphold hos slektninger (og dermed «smelte inn» i lokalmiljøet), eller til å reise tilbake til de utrygge områdene de kom fra, slik at det ikke dannet seg tydelige ansamlinger av internt fordrevne. En utenlandsk bistandsarbeider fortalte at representanter for myndighetene har forsøkt å legge føringer selv på hvordan slike helt midlertidige ansamlinger av internt fordrevne blir omtalt, gjennom å avvise å betegne slike ansamlinger som «leire» (*camp*s), mens «steder» (*sites*) var greit (møte i Khartum, oktober 2012).

¹² Ifølge flere kilder er en rekke organisasjoner som formelt er ikke-statlige faktisk etablert av regimet, ofte NISS.

¹³ Selv om FN og andre organisasjoner har bedre tilgang til Darfur, er samarbeidet med sudanske myndigheter også der komplisert (Ismail & LaRocco 2012, s. 4-5). Tidlig i august 2013 protesterte for eksempel det amerikanske utenriksdepartementet og UNHCR på beslutningen om ikke å fornye arbeidstillatelser for 20 utenlandske UNHCR-ansatte i Darfur (Psaki 2013). Leger uten grenser valgte å suspendere arbeidet sitt i Nord-Darfur i mai 2012 etter at sudanske myndigheter hadde nektet dem å bringe inn medisiner til deler av delstaten siden september 2011 (ACJPS 2012d, s. 15).

Selv i deler av Sudan som ikke har væpnet konflikt per i dag, kan utenlandske organisasjoner oppleve å få arbeidet sitt stoppet. 31. mai 2012 fikk sju utenlandske organisasjoner som opererer øst i Sudan ved Rødehavet og grensen til Eritrea, blant andre Redd Barna og Plan, kontorene sine stengt (ACJPS 2012d, s. 15-16).

4.1 KONFLIKTDYNAMIKK I OMRÅDER MED VÆPNET STRID

Væpnet kamp mellom opprørsgrupper og det sudanske regimet har fulgt et ganske stabilt mønster gjennom en rekke konflikter. Den sudanske hæren samarbeider med regime-allierte militser, som ofte har tilknytning til grupper som har hatt lokale konflikter med gruppene de væpnede opprørsgruppene har koblinger til. Lokale militser som er alliert med regimet har tidvis formell status som «folkeforsvarsstyrker» (engelsk: popular defence forces eller PDF), men ikke alltid. Hærens deltakelse i krigshandlinger er tidvis avgrenset til opplæring, koordinering og våpenforsyning, slik at det først og fremst er lokale militsgrupper som står for voldsbruk.¹⁴

Voldsbruk og andre maktmidler er imidlertid ikke avgrenset til de væpnede partene i konfliktene:

- Krigshandlingene suppleres av bombing i regi av det sudanske luftvåpenet. Bombingen skjer ikke bare mot opprørsgruppene stillinger, men også mot områder bebodd av sivile som mistenkes å støtte opprørsgruppene.
- Den sudanske hæren og allierte militser går til direkte angrep på sivile som mistenkes å ha kobling til opprørsgruppene. Opprørsgrupper står bak angrep på sivile som tiltros å støtte regimet og allierte militser.
- Regimet hindrer aktivt humanitær hjelp til sivile, både krigsrammede og sultrammede – særlig hvis de sivile regnes å være på «feil» side i konflikten.
- Regimet begrenser bevegelsesfriheten til sivile som flykter fra krigshandlinger og områder med problematisk matforsyning.
- Det skjer overvåking og arrestasjoner av sivile i regi av militær etterretning og lokale angivere for å avdekke koblinger til opprørsgrupper, særlig av folk som på basis av etnisitet mistenkes for å gi ulike former for støtte til opprørsgrupper. (Folk med utdanning og/eller mye innflytelse i lokalsamfunnet er særlig utsatt.) Opprørsgrupper driver overvåking og pågripelser av sivile de mistenker for å være informanter og angivere for regimet.

Hensikten med bruk av massive maktmidler mot sivilbefolkningen er å ramme opprørsgruppene, å straffe sivilbefolkningen for tiltrodd støtte til opprørsgruppene og å skremme folk fra å gi slik støtte. (Dessuten handler mye av voldshandlingene, både mellom væpnede aktører og mot sivile, om å posisjonere seg foran fredsforhandlinger og å «skape fakta på bakken» som gir dem bedre forhandlingskort.)

4.2 RAPPORTERTE MENNESKERETTIGHETSBRUDD I KONFLIKTOMRÅDER

Det er Landinfos klare inntrykk at sudanske sikkerhetsstyrker – politi, hær, sivile og militære etterretnings- og sikkerhetstjenester – bruker enda hardere maktmidler mot personer som mistenkes for å ha tilknytning til væpnede grupper enn de gjør mot folk

¹⁴ Det sudanske regimet benekter tidvis at de har noen rolle i disse konfliktene overhodet, og hevder da at det er lokale aktører alene som står bak dem. I den grad regimet innrømmer å være involvert, vil det hevdes at det er for å gjøre sivilbefolkningen i stand til å beskytte seg mot banditter (se for eksempel Al-bazzaz 2008). En rekke ikke-statlige organisasjoner med fokus på sikkerhetsspørsmål og menneskerettighetsbrudd har imidlertid grundig dokumentert at regimet har gitt påstått uavhengige militsgrupper ulike former for militær og materiell støtte (se for eksempel Small Arms Survey 2009, 2012).

som driver regimekritisk politisk aktivitet innenfor organisasjoner og partier som ikke har tatt til våpen.¹⁵

Bildet av hvilke grupper som er i væpnet konflikt med regimet og hvilke som er i en form for pragmatisk allianse med regimet, er i endring over tid. Vi understreker derfor at informasjonen om konkrete grupper som er i væpnet kamp med regimet er den som gjelder i det dette temanotatet blir publisert.

Samtidig minner vi om at strategiske allianser mellom væpnede grupper og regimet ofte er preget av mye mistenksomhet partene imellom. Dermed er det sannsynlig at også miljøer som er alliert med regimet overvåkes tett, for å avdekke eventuelle sprekker i alliansene. (Slik overvåking vil imidlertid i liten grad føre til problemer for personene det gjelder, så lenge alliansene er intakte.)

4.3 DARFUR

Konflikten i Darfur har pågått siden 2003, og har historiske røtter som går betydelig lengre bakover. En forholdsvis kort bakgrunn for konflikten i Darfur gis i Tubiana 2011, mens utviklingen fram til juli 2012 er godt beskrevet i Gramizzi & Tubiana 2012.

Per mai 2013 rapporterte African Centre for Justice and Peace Studies (ACJPS) at det foregikk kamper mellom hæren og allierte militser på den ene siden og opprørsgrupper som JEM, SLA/AW og SLA/MM, og at det var skjedd en økning i luftbombardement fra hærens side. Det har også vært kamper mellom militser tilknyttet ulike etniske grupper, hvor soldater fra hæren og folk fra paramilitære styrker har deltatt. Slike konflikter har blant annet handlet om kontroll over områder hvor det skjer utvinning av gull (ACJPS 2013c, s. 2-3).

Bildet later til å ha endret seg lite fra mai 2013 til dette temanotatet ble ferdigstilt.

4.3.1 Utsatte grupper i Darfur

Det er ytterst få i konfliktområdene i Darfur som ikke har tilknytning til en etnisk gruppe eller stamme som er part i én eller flere lokale konflikter. Denne tilknytningen kan innebære problemer med folk med tilhørighet til en annen part. Det kan dreie seg om konflikter mellom sivile – både individuelle og på gruppenivå, og mellom sivile og militsgrupper. Sivile som tilhører grupper som kobles til opprørsgrupper i væpnet konflikt med regimet eller regimets allierte lokalt, vil også kunne møte problemer med myndighetenes sikkerhetsstyrker.

Fra 2011-12 fram til i dag er det særlig områder øst i Darfur hvor det foregår krigshandlinger, men det skjer også trefninger i nord og vest (se Ismail & Kumar 2013).

Per i dag er det de etniske gruppene som assosieres med blant andre JEM, SLA/AW og SLA/MM¹⁶ som er utsatt for problemer, både individuelt og som grupper. Dette gjelder særlig zaghawa-befolkningen (Gramizzi & Tubiana 2012, s. 21-27).

¹⁵ For informasjon om handlingsrommet for fredelig regimekritisk politisk aktivitet, se Landinfo 2013.

¹⁶ For en kontinuerlig oppdatert oversikt med faktaark om de forskjellige aktørene i konflikten i Darfur, se *Darfur's armed groups* (HSBA u.å.).

4.3.2 Problemer som følge av mistanke om politisk aktivitet

Mistanke om støtte til eller tilknytning til grupper som har tatt til våpen mot regimet, kan være nok til å møte problemer med sudanske sikkerhetsstyrker. Det er imidlertid variasjon i hvordan dette arter seg geografisk og over tid. For mer detaljerte eksempler på menneskerettighetsovergrep og beskrivelser av andre relevante forhold i Darfur de siste årene, se ACJPS 2012b, s. 14, 16; ACJPS 2012c, s. 4, 10, 13, 17-18; ACJPS 2012d, s. 14, 16 og 20; ACJPS 2012e, s. 7-12, 26; ACJPS 2012f, s. 12-13, 25-27; ACJPS 2013a, s. 19-21; ACJPS 2013b, s. 7-9; ACJPS 2013c, s. 1-5, 7, 13-14; Amnesty 2013a; HRW 2011; HRW 2013 og Prendergast, Ismail & Kumar 2013.

4.4 SØR-KORDOFAN

For gjennomgang av bakgrunnen for dagens konflikt i Sør-Kordofan, henviser vi til to Crisis Group-rapporter om temaet – en som ble publisert etter fredsavtalen mellom nord og sør i 2005 og som advarte om faren for at konflikten kunne bryte ut på ny (Crisis Group 2008), og en utgitt etter at konflikten var brutt ut igjen sommeren 2011 (Crisis Group 2013a). Gramizzi & Tubiana 2013, s. 11-18, gir også et nyttig bakteppe.

Dagens konflikt samler regimet og allierte lokale militser på én side, mot sammenslutningen av væpnede opprørsgrupper som utgjør SRF på den andre. De viktige gruppene innenfor SRF er Darfur-opprørsgruppene JEM, SLA/AW og SLA/MM og SPLM-N (for en presentasjon av SRF som også nevner de andre mindre gruppene omfattet av sammenslutningen, se HSBA 2012c).

4.4.1 Utsatte grupper

Opprørsgruppene med utspring i Darfur (JEM, SLA/AW og SLA/MM) har ikke tilknytning til lokale etniske grupper i Sør-Kordofan. Innenfor sivilbefolkningen er det de etniske gruppene som assosieres med SPLM-N som er utsatt på gruppebasis.

I motsetning til under borgerkrigen 1984-2002, følger ikke skillene mellom opprørere og regimetro grupper skillelinjen mellom arabere og ikke-arabere i dagens konflikt i Sør-Kordofan. Selv om SPLM-N i dag særlig har støtte fra ulike nuba-grupper¹⁷ i Nuba-fjellene, så har den også støtte fra enkelte lokale arabiske nomadegrupper som opplever at de har hatt lite igjen for alliansen med regimet under forrige fase av konflikten. Dermed har en del unge missiriyya-arabere sluttet seg til SPLM-N eller andre opprørsgrupper innenfor SRF, blant andre JEM. Hawazma-arabere later også til å følge deres eksempel (Crisis Group 2013a, s. 8-10).

Sivile er blitt angrepet av regimetro styrker, og nuba-grupper regnes gjennomgående som SPLM-N-lojale utelukkende ut fra etnisk tilhørighet. Angrep har også skjedd mot områder hvor SPLM-N gjorde det godt i valget i mai 2011 (Crisis Group 2013a, s. 27). En sudansk bistandsarbeider med nuba-bakgrunn mente særlig kristne nubaer er utsatt for mistanke om å støtte SPLM-N, mens muslimske nubaer møter noe mindre mistanke. Han mente videre at opprinnelse i et område med pågående væpnet konflikt vil føre til slik mistanke, i likhet med kjent opposisjonell aktivitet.

¹⁷ Nuba-befolkningen er ikke én folkegruppe, men en samlebetegnelse på rundt 100 grupper som snakker distinkte dialekter/språk som delvis ikke er beslektet med hverandre overhodet.

4.4.2 Problemer som følge av mistanke om politisk aktivitet

Mistanke om støtte til eller tilknytning til grupper som er en del av SRF, kan altså være nok til å møte problemer med sudanske sikkerhetsstyrker. Det er imidlertid variasjon i hvordan dette arter seg geografisk og over tid. For mer detaljerte eksempler på menneskerettighetsovergrep og beskrivelser av andre relevante forhold i Sør-Kordofan de siste årene, se ACJPS 2012a; ACJPS 2012b, s 13, 15; ACJPS 2012c, s. 7-8, 12, 15, 16, 17; ACJPS 2012d, s. 8-10; ACJPS 2012e, s. 28-31; ACJPS 2012f, s. 12, 22-25; ACJPS 2013a, s. 17, 21-24; ACJPS 2013b, s. 6; Amnesty 2013b; Enough Project 2013; Enough Project & SSP 2013 og HRW 2013.

4.5 BLÅ-NILEN

Konflikten i Blå-Nilen handler om tilgang til lokale ressurser (særlig land brukt til jordbruk og husdyrbeite), og står mellom grupper som regnes som henholdsvis «innfødte» og «nykommere» (Crisis Group 2013b, s. 3-5). Siden gruppene som omtales som «nykommere» i stor grad har kommet til området med aktiv støtte fra sentralmyndighetene, er opprørsgruppene væpnede kamp rettet mot regimet.

Rundt 15 grupper betraktes som «innfødte», blant dem berta, hamaj, gumuz, ingessana, burun, uduk, jumjum og koma-ganza (for kart over hvor i delstaten de ulike gruppene har hovedtilhold, se Crisis Group 2013b, s. 51). Noen «innfødte» grupper har *jallaba*-opprinnelse og ser på seg som etniske arabere. Likevel er «innfødte»/«nykommer»-skillet mye viktigere enn arabisk/ikke-arabisk-skiellet, siden nykommerne stort sett heller ikke er arabiske. En del har vestafrikansk opprinnelse – *fellata* er f.eks. den lokale betegnelsen på fulani, og det finnes også hausa. Videre har det vært en del migrasjon av ikke-arabere fra Darfur – masalit, zaghawa og fur.

I begge faser av den væpnede konflikten lokalt (1985-2005 og september 2011-nå) har opprørsgruppene først og fremst vært koblet til ingessana, uduk og jumjum, og delvis burun. Arabiserte «innfødte» grupper og nykommere fra andre deler av Sudan og lenger vestfra har gjennomgående alliert seg med regimet, uavhengig av skillelinjer dem imellom. Grupper i Blå-Nilen med opprinnelse i Darfur har også alliert seg med regimet lokalt, uavhengig av de samme etniske gruppene væpnede konflikt med regimet i Darfur (Crisis Group 2013b, s. 3-5). Opprørerne tilhører SPLM-N, og har nesten utelukkende opprinnelse i de lokale «innfødte» gruppene ingessana, uduk, jumjum og berta. De kjemper mot Sudans hær og allierte lokale militser, som rekrutterer blant vestafrikanske «nykommere», etniske arabere og «innfødte» – berta, watawit og undergrupper av burun. Det finnes også en PDF-milits som består av sørsudanske maban (s. 20-23).

4.5.1 Utsatte grupper

Også i Blå-Nilen er det gruppene som assosieres med SPLM-N som er utsatt på etnisk grunnlag. Sivile er blitt angrepet av regimetro styrker, og særlig folk med ingessana- og uduk-bakgrunn regnes som SPLM-N-tro utelukkende ut fra etnisk tilhørighet. Ellers har angrep også her skjedd mot områder hvor SPLM-N gjorde det godt i valget i mai 2011 (Crisis Group 2013b, s. 26; HRW 2012, s. 41).

4.5.2 Problemer som følge av mistanke om politisk aktivitet

Mistanke om støtte til eller tilknytning til SPLM-N kan altså være nok til å møte problemer med sudanske sikkerhetsstyrker. Det er imidlertid variasjon i hvordan dette arter seg geografisk og over tid. ACJPS har rapportert om bombing av leire for

internt fordrevne i Blå-Nilen i februar 2013 (ACJPS 2013c, s. 2). Organisasjonen rapporterer også om andre eksempler på trefninger og overgrep i Blå-Nilen, jf. ACJPS 2012a; ACJPS 2012c, s. 7-8, 16; ACJPS 2012d, s. 8-10; ACJPS 2012e, s. 27-28, 31-36; ACJPS 2013b, s. 6. Også Enough Project 2012, HSBA 2012a, Enough Project & SSP 2013, LeRiche 2013 og Amnesty 2013c tar for seg menneskerettighetsovergrep i Blå-Nilen.

5. FORHOLD I KHARTUM-OMRÅDET

5.1 MIGRASJON OG SOSIOØKONOMISKE FORHOLD

Folketallet i Khartum¹⁸ har økt meget raskt de siste 20-30 årene gjennom innvandring fra andre deler av Sudan. Årsakene til migrasjonen er ørkenspredning, hungersnød, ønske om arbeid og bedre livsbetingelser, og konflikter. Tjenestetilbudet og infrastrukturen utenfor Khartum er dårlig, med små arbeids- og inntektsmuligheter, og Khartum utvikler seg derfor som andre storbyer i den tredje verden, med stor migrasjon fra landsbygda og andre byer i landet.

I møter med Landinfo i april/mai 2008 delte samtalepartnerne oppfatningen at disse migrantene bosetter seg i slumområdene som tilstøter områdene som er definert av myndighetene som leire for internt fordrevne. Alle påpekte at det er generelt vanskelig å skille mellom internt fordrevne og økonomiske migranter – som en fremtredende menneskerettighetsaktivist sa: «Myndighetene gjør ingen forskjell på disse gruppene, servicenivået er uansett dårlig – også i Khartum.» Denne situasjonen har ikke endret seg nevneverdig siden Landinfo var i Khartum i 2008.

Bosettingsmønsteret i Khartum har mer med sosialt nivå å gjøre enn etnisitet og regional bakgrunn, og særlig i rike, sentrumsnære strøk ser man få etniske skiller. IDMC opplyser at det ikke finnes anslag på hvor mange internt fordrevne det finnes i Khartum (2013, s. 4).

5.2 ETNISK TILHØRIGHET OG GEOGRAFISK OPPRINNELSE

Det finnes ikke tilgjengelige data for etnisk tilhørighet og geografisk opprinnelse for migrantbefolkningen i Khartum. Det er imidlertid hevet over enhver tvil at folk med opprinnelse i dagens Sør-Sudan utgjorde en stor andel av befolkningen i byen fram til Sør-Sudan ble erklært som egen stat sommeren 2011. Siden da har to millioner sørsudanere reist til Sør-Sudan, disse var hovedsakelig bosatt i Khartum.

Anslagsvis 350 000 sørsudanere er registrert som tidligere¹⁹ internt fordrevne i hovedstadsområdet, hvorav 40 000 under svært kummerlige forhold i leire hvor de venter på å få reise til Sør-Sudan (IDMC 2013, s. 3, 5).²⁰ Antallet personer med

¹⁸ Med Khartum mener vi både Khartum og Ummdurman, som er vokst sammen med Khartum.

¹⁹ Disse omtales som *tidligere* internt fordrevne fordi de endret status da Sør-Sudan ble egen stat. Før løsrivelsen var de regnet som internt fordrevne i Sudan, men de kan ikke regnes som flyktninger per i dag, siden de ikke krysset noen landegrense da de opprinnelig tok seg fra sør til nord.

²⁰ IDMC omtaler disse som personer som *returnerer* til Sør-Sudan. Landinfo understreker at en ganske stor andel av disse sørsudanerne er født og oppvokst i nord med sørsudanske foreldre/besteforeldre som bosatte seg der under borgerkrigene mellom nord og sør, og aldri tidligere har vært i Sør-Sudan.

opprinnelse i Sør-Sudan kan være større, siden en del sørsudanere som ønsker å fortsette å bo i nord har latt være å registrere seg.²¹

Migranter fra de andre delene av Sudan utgjør sannsynligvis en betydelig andel av befolkningen i Khartum, og selv om det ikke finnes data på hvor stor andelen er, så er den nok blitt prosentvis større av at så mange sørsudanere har forlatt Sudan - og særlig hovedstadsområdet. Denne migrantbefolkningen har blant annet opprinnelse fra Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen. Darfuriere utgjør nok en mye større gruppe enn folk fra Sør-Kordofan og Blå-Nilen, noe som skyldes at Darfur er et mye større område med større befolkning.

Myndighetene later i mindre grad til å ha forsøkt å hindre internt fordrevne fra Darfur i å etablere seg i hovedstadsområdet, og det finnes områder i Khartum formelt definert som leire for internt fordrevne fra Darfur. Kilder Landinfo møtte i 2012 opplyste at myndighetene verken tillater at det opprettes formelle leire av internt fordrevne fra Sør-Kordofan eller Blå-Nilen eller at det dannes spontane leire av nyankomne migranter derfra – folk som ikke «smelter inn» i den etablerte befolkningen får beskjed av representanter for myndighetene om å gjøre det, eller å returnere til områdene de kommer fra.²²

Samtidig utgjør ikke de internt fordrevne fra konfliktområdene nødvendigvis noen hovedandel av migrantene derfra. Flyktningshjelpens stedlige representant i Khartum påpekte i møte med Landinfo i 2008 at de færreste konfliktrammede hadde ressurser til å reise fra Darfur til Khartum, og befolkningsøkningen i leirene rundt Khartum var liten etter at konflikten startet i Darfur. I likhet med andre samtalepartnere, mente Flyktningshjelpens representant at de som kommer til Khartum stort sett er dem som har kontakter og familie etablert der fra før, mens de store folkeflyttingene skjer inne i Darfur. Landinfo mener det er sannsynlig at dette ikke bare gjelder folk fra Darfur, men også fra Sør-Kordofan og Blå-Nilen – særlig siden ofrene fra konflikten der ofte er enda mer ressursvake enn hva tilfellet er i Darfur, og fordi det er betydelig kortere å ta seg over grensen til Sør-Sudan eller Etiopia.

5.3 GENERELT OM MIGRANTER I KHARTUM

De fleste migranter som tar opphold i Khartum ender i de store boligområdene som ligger i et bredt belte rundt sentrum, siden bare de med svært god økonomi har råd til å bo sentralt. Flere av disse områdene er oppstått ved at folk har bygget hus i tomme områder som ikke er regulert til boligbygging i forkant. Ofte har ikke folk eiendomsrett til tomtene de bygger på, det finnes ingen offentlig forsyning av vann, kloakk eller elektrisitet der og bare gjennomfartsårer er asfaltert.

5.3.1 Leire eller urban slum?

Fire områder ble formelt avsatt til internt fordrevne i utkanten av Khartum under borgerkrigen mellom nord og sør: Mayo, Jabal Awliyya, Ummdurman as-Salam og

²¹ I prinsippet må disse sørsudanerne søke om oppholdstillatelse i Sudan, og i den forbindelse presentere identitetsdokumenter utstedt av sudanske eller sørsudanske myndigheter. Mange mangler identitetsdokumenter, og må oppsøke sørsudanske myndigheter for å bli registrert og få slike dokumenter. En del av disse frykter at en slik registrering hos sørsudanske konsulære myndigheter i Sudan vil kunne få som konsekvens at Sudan trenerer søknad om oppholdstillatelse, eller i verste fall deporterer dem til Sør-Sudan mot deres vilje.

²² Sudanske etterretnings- og sikkerhetstjenester driver en utstrakt overvåking på lokalnivå, og virksomheten skjer ofte helt åpenlyst. I Khartum er det den sivile etterretningstjenesten NISS som har ansvaret, mens det er militær etterretning som driver slik virksomhet i konfliktområder.

Wad al-Bashir. Under Landinfos reise til Khartum i april/mai 2008 fikk vi anledning til å være med International Organization for Migration (IOM) til Ummdurman as-Salam.²³

Det er vanskelig å snakke om leire – verken Ummdurman as-Salam eller de andre områdene er avgrenset eller skiller seg fra den øvrige bebyggelsen ellers i slumområdene rundt hovedstaden. Andre fattige sudanere fra landsbygda i nord eller øst har ikke bedre forhold enn dem fra sør, øst eller Darfur.

I tillegg til områdene som er formelt avsatt til internt fordrevne, har slumområdene Suba ar-radi, Hajj Yusif og al-Fatih stor befolkning med opprinnelse i andre deler av Sudan (og dagens Sør-Sudan). En internasjonal kilde omtalte disse områdene som «low-income high-density areas» i møte med Landinfo i april/mai 2008.

Det er tydelig at myndighetene aktivt forhindrer utbygging av permanente strukturer både i de offisielle leirene og i boligområdene som har oppstått uten forutgående planlegging, fordi det vil gjøre dem vanskeligere å stenge når områdene de ligger i eventuelt skal brukes til andre formål.²⁴ Under besøket i Ummdurman as-Salam i 2008 kunne Landinfo for eksempel se at vannledninger var ført frem til utkanten av leiren, men ikke lenger. Innbyggerne i området var avhengig av å kjøpe vann som ble fraktet rundt med eselkjerrer. Flyktningshjelpen opplyste at de ikke hadde fått tillatelse til å sette opp permanente skolebygninger, men måtte bruke mer midlertidige løsninger. Representanter for en internasjonal organisasjon opplyste til Landinfo i 2008 at den generelle tendensen man ser ellers i den tredje verden, hvor slumbyer gradvis får mer permanent struktur og myndighetene bygger ut offentlige tjenester, ble aktivt forhindret i Khartum. Ingenting tyder på at denne politikken er endret siden da.

5.3.2 Demografiske endringer i Khartum etter juli 2011

Som nevnt ovenfor (se del 5.2), har hundretusener migrert fra Khartum-området til Sør-Sudan siden landet ble en egen stat 9. juli 2011. Dette må ha ført til betydelige demografiske endringer i byen de siste to årene, og frigjort mye boligmasse i slumområdene rundt Khartum. Dermed har sannsynligvis andre kunnet overta boliger forlatt av sørsudanere, i et kjøpers marked. Disse andre omfatter migranter fra andre deler av landet som har tatt seg til Khartum siden juli 2011, og folk allerede bosatt i Khartum som vil bedre boforholdene sine. Dette kjøpe- og leiemarkedet vil imidlertid i liten grad gå fram av offisiell statistikk, siden en stor del av det skjer med eiendommer som ikke er registrert hos myndighetene.

Sørsudanere utgjør dermed en ganske mye mindre andel av Khartums befolkning i dag enn for 2-3 år siden, og er delvis erstattet av migranter fra andre deler av Sudan, som kan ha ulike og sammensatte årsaker for å bosette seg i Khartum – både sikkerhetsårsaker og andre.

²³ I september/oktober 2012 fikk vi opplyst at internasjonale organisasjoner hadde svært begrenset adgang til boligområdene rundt Khartum, særlig utenlandsk stab. Flere lokale kilder og representanter for internasjonale organisasjoner regnet med at dette var fordi sudanske myndigheter søker å begrense kontakten mellom staben i slike organisasjoner og folk som nylig har kommet fra konfliktområder.

²⁴ ACJPS har rapportert at 40 000 skal ha blitt tvangsflyttet fra Suba al-radi til Ajlakhis-området i Ummdurman 3. mai 2012. Befolkningen i Suba ar-radi er overveiende migranter fra utkantområder av Sudan, inkludert Darfur og Sør-Kordofan. Dette var den første tvangsflyttingen av større grupper i hovedstadsområdet siden 2005 (ACJPS 2012d, s. 16).

Når det gjelder migrantgrupper fra andre deler av Sudan, så er det vanskelig å si noe konkret om svingninger. Det er imidlertid liten grunn til å tro at det har skjedd noen særlig migrasjon fra Khartum ut i konfliktområdene Darfur, Sør-Kordofan eller Blå-Nilen de siste årene, siden den generelle sikkerhetssituasjonen i Darfur ikke har bedret seg, og forholdene i Sør-Kordofan og Blå-Nilen har blitt markant verre i løpet siden juli 2011.

5.4 LEVEKÅR

Landinfo kjenner ikke til generelle levekårsundersøkelser fra de migrantdominerte slumområdene rundt Khartum. IOM gjorde såkalte returneringsundersøkelser i 2006, men disse er avgrenset til internt fordrevne – særlig med opprinnelse i dagens Sør-Sudan (2006a, 2006b). I denne undersøkelsen opplyste ca. 19 % av innbyggerne at de bodde i midlertidige boliger laget av plastikk/presenning og kartong, mens ca. 60 % opplyste at de bodde i bolig bygget av murstein (laget av leire) og ca. 14 % bodde i tradisjonelle jordhytter. 30 % av barna fikk tre måltider om dagen, mens halvparten av barna fikk to måltider om dagen (IOM 2006a, 2006b).

For øvrig synes informasjonen å være anekdotisk og basert på inntrykk, ifølge flere av kildene Landinfo møtte i april/mai 2008. Hovedinntrykket, både blant lokale og internasjonale kilder, var imidlertid at levekårene til internt fordrevne i Khartum er svært overlappende med byens fattige befolkning for øvrig. Jacobsen (2008) påpeker også dette. Dersom man vil gjøre noe med forholdene til internt fordrevne i Khartum, må det skje i sammenheng med en forbedring av forholdene til urbane fattige generelt. En internasjonal organisasjon understreket imidlertid i 2008 at det var et problem at stadig færre internasjonale bistandsorganisasjoner hadde prosjekter i Khartum. Per i dag er antallet enda lavere, ikke minst fordi sudanske myndigheter setter svært mange betingelser for internasjonale organisasjoners virksomhet i landet.

Siden 2011 har Sudans oljeinntekter blir kraftig redusert, siden oljefeltene hovedsakelig ligger i Sør-Sudan. Uenighet om kompensasjon for bruk av oljeledninger fra Sør-Sudan gjennom Sudan til Rødehavet gjorde at Sudan ikke hadde noen slike inntekter fra januar 2012 til mars i år, da landene kom til enighet om kompensasjonen (BBC News 2013). Allerede i juni truet Sudan med å stenge oljeledningen, etter president Bashirs utsagn som pressmiddel for å stoppe sørsudansk støtte til opprørsgrupper i Sudan (Aljazeera 2013).

Kildene Landinfo møtte i 2012 var generelt enige om at sudanske myndigheter har mindre ressurser tilgjengelig etter at Sør-Sudan fikk sin selvstendighet, selv om landets inntekter nå skal fordeles på et mindre område og et mindre folk. Videre var det bred enighet om at dårligere økonomiske tider var en av hovedårsakene bak demonstrasjonene i Khartum og andre byer sommeren 2012. Samtidig pekte flere lokale kilder på at det ville vært betydelig mer ressurser tilgjengelig til offentlige tjenester som gagnet landets befolkning om regimet ikke hadde brukt betydelige summer på overvåking av og krigføring mot sitt eget folk. En rapport fra International Refugee Rights Initiative om forhold for interne migranter i Khartum viser også at forholdene for disse forblir vanskelige (IRRI 2013).

5.4.1 Identitetspapirer og tilgang til offentlige tjenester

Både Flyktninghjelpen og IOM forklarte i møter med Landinfo i april-mai 2008 at folk må ha identitetspapirer for å få tilgang til offentlige tjenester, særlig gjelder dette skolegang.^{25 26} Situasjonen ble enda mer komplisert for folk fra sårbare grupper fra utkantområder da Sudan innførte personnumre i mai 2011 (IRRI 2013, s. 7). Forholdene var fremdeles vanskelige høsten 2012 (møte med utenlandsk bistandsorganisasjon og sudansk organisasjon, september 2012). Den sudanske kilden opplyste dessuten at migranter som tilhører etniske grupper som finnes både i Darfur og i nabolandet Tsjad tidvis blir mistenkeliggjort for ikke å være sudanere, men borgere av Tsjad. Helsetjenester, derimot, får folk ofte tilgang til uten papirer.²⁷ Både helse- og skoletilbud er imidlertid begrenset i byens fattige områder. Det finnes få helsetilbud fra utenlandske bistandsorganisasjoner rettet mot internt fordrevne i Khartum.

Andre internasjonale og lokale kilder Landinfo møtte i april/mai 2008 viste også til at all offentlig transport i Khartum er privatdrevet, og transportutgiftene er høye for folk, siden avstandene mellom hvor folk bor og hvor de jobber er lange.

5.4.2 Sysselsetting og økonomiske forhold

Arbeidsledigheten blant de internt fordrevne i Khartum er høy. Over 80 % av respondentene i IOMs returundersøkelse i 2006 var utenfor det formelle arbeidsmarkedet.²⁸ De som er i arbeid er først og fremst engasjert i landbrukssektoren, småhandel og bygningsvirksomhet, men mange kvinner med barn har så få inntektsmuligheter at de begynner med ulovlige aktiviteter, som ølbrygging. Det fører ofte til at kvinnene arresteres. Man ser samtidig at internt fordrevne fra Darfur dominerer handelsvirksomheten på markedene i leirene for internt fordrevne rundt Khartum. Ifølge en internasjonal organisasjon (møte i Khartum, april-mai 2008) er det særlig folk fra Darfur med denne bakgrunnen som har mulighet til å huse mer nylig ankomne slektninger fra Darfur.

På tross av undersysselsettingen velger mange allikevel å bli i Khartum, og flere av de internasjonale og lokale kildene Landinfo møtte i 2008 påpekte at de økonomiske mulighetene i Khartum er en viktig årsak til at folk blir – for selv om de er dårlige, oppleves de like fullt som betydelig bedre enn i landet ellers. Tross vanskeligere

²⁵ Flyktninghjelpen hadde i 2008 sentre i seks av leirene i Khartum og drev sitt ICLA-program (ICLA står for Information, Counselling and Legal Assistance) rettet mot internt fordrevne. ICLA-programmene i Khartum hadde fire hovedfokus: juridisk hjelp (noen få saker med konkret rettshjelp), meglingshjelp, hjelp med å skaffe folk identitetsdokumenter og eiendomsrett.

²⁶ IOMs returhensiktsundersøkelse fra 2006 viser at blant 228 husholdninger fra Sør-Darfur som oppholdt seg i Nord-Sudan hadde 51,8 % statsborgerbevis og 10,5 % ID-kort, mens 22,8 % ikke hadde noen form for identitetsdokumenter. Blant 261 husholdninger fra Nord-Darfur hadde 41 % statsborgerbevis, 20,7 % hadde ID-kort og 26,8 % hadde ingen form for identitetsdokumenter. Blant 337 husholdninger fra Vest-Darfur var antallet relativt likt tallene fra de to øvrige regionene – henholdsvis 47,5 %, 12,8 % og 21 %. Når det gjelder dokumenter i Sudan, se også Landinfo 2008.

²⁷ Médecins Sans Frontières-Belgia opplyste i møte med Landinfo i mai 2008 at det private helsetilbudet som finnes i Khartum da var nesten på høyde med det man finner i europeiske byer, men at tilgangen til det private tilbudet er avgrenset til eliten som kan betale. Det offentlige tilbudet er begrenset, ikke på grunn av tilgang på helsepersonell, men når myndighetene erklærer at ulike behandlingstyper skal være gratis, er det et problem at det ikke følger bevilgninger til provinsene med, og reformene overvåkes ikke. Det er heller ikke klart at folk som behøver øyeblikkelig hjelp, faktisk får det i det offentlige helsevesenet.

²⁸ 18,4 % hadde arbeid, 12,5 % var husmødre, 35 % studerte og 20,6 % var under 14 år (IOM 2006a, 2006b).

økonomiske forhold etter delingen i 2011, så er forholdene i Khartum fremdeles bedre enn i utkantområdene.

Mange av migrantene i Khartum er dessuten andre generasjon som har vokst opp i byen, og de har dermed ikke noe forhold til foreldrenes opprinnelige hjemsted. Både utdannings- og arbeidsmulighetene i hovedstaden er under alle omstendigheter langt bedre enn i områdene der foreldrene deres kom fra.²⁹

Myndighetene har heller ingen sterk interesse av å presse disse befolkningsgruppene tilbake til sine opprinnelige hjemsteder, det være seg i Darfur eller andre deler av landet, siden disse gruppene utgjør en viktig arbeidskraftsreserve (intervju med internasjonal organisasjon i Khartum april/mai 2008).

5.5 RAPPORTERTE MENNESKERETTIGHETSBRUDD MOT AKTIVISTER FRA KONFLIKTOMRÅDER

Det finnes en rekke rapporter om menneskerettighetsbrudd mot aktivister fra Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen som oppholder seg i Khartum. Det er Landinfos klare inntrykk at mistanke om tilknytning til opprørsgruppene, som nevnt i notatets del 4, fører til mer brutal behandling fra NISS og politi. Slik mistanke kan også ramme personer som ikke har slik tilknytning, men som tillegges sympati for væpnede grupper, selv om deres egen politiske aktivitet skjer i organisasjoner og partier som ikke har tatt til våpen mot regimet.

Flere kilder mente at også nildalarabisk sjåvinisme hos mange innenfor NISS og politiet er en viktig grunn til at særlig aktivister fra Sør-Kordofan og Blå-Nilen, men også fra Darfur, blir ekstra brutalt behandlet i forvaring eller avhør. (Dette gjelder både de som mistenkes for tilknytning til opprørsgrupper, og de som driver regimekritisk politisk aktivitet tilknyttet organisasjoner som ikke har tatt til våpen mot regimet.)

I likhet med situasjonen for politiske aktivister ellers, bruker sudanske sikkerhetsstyrker i dag også hardere virkemidler mot aktivister fra konfliktområder enn det en så i perioden da landet ble styrt av en samarbeidsregjering mellom NCP-regimet og SPLA 2005-2011. Samtidig var behandlingen av personer mistenkt for tilknytning til væpnede grupper mer brutal enn den andre politiske aktivister ble utsatt for også i den perioden.

Her følger eksempler på rapporter fra ACJPS gjennom 2012 og 2013 som omtaler problemer for aktivister med bakgrunn i konfliktområdene:

Flere aktivister fra konfliktområder ble arrestert av NISS i Khartum i desember 2011 (ACJPS 2012b, s. 14).

En studentaktivist fra Darfur ble arrestert av NISS i Port Sudan 21. desember 2011. Tre studenter med bakgrunn fra Darfur ble arrestert av NISS på Khartum-universitetet 22. desember, og da dette førte til protester fra andre studenter, ble over hundre andre pågrepet den påfølgende natta (ACJPS 2012c, s. 11).

Mer enn 300 studenter ved Universitetet i Khartum, de fleste av dem fra Darfur, Sør-Kordofan og Sør-Sudan, ble pågrepet av politi 17. februar 2012, men de fleste ble

²⁹ Siden det har vært mye ufred i landet, har ikke migranter i Sudan hatt samme muligheter til å holde kontakt med opprinnelsesområdene sine gjennom hjemreiser på den måten som er vanlig i de delene av Afrika hvor migrasjonen skjer under fredeligere forhold.

løslatt seinere samme dag. Det ble gitt motstridende grunner for pågripelsene, mistanke om at de planla demonstrasjoner var én av grunnene (ACJPS 2012c, s. 12-13).

Læreren Jalila Khamis Koko, av nuba-bakgrunn, ble arrestert av NISS i Khartum 15. mars 2012, mistenkt for å drive aktivisme for SPLM-N (ACJPS 2012c, s. 15). Hun ble først løslatt igjen i januar 2013, etter at en domstol frafalt de fleste av anklagene mot henne (Sudan tribune 2013).

ACJPS rapporterer at demonstranter med opprinnelse i Sudans konfliktområder Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen som deltok i demonstrasjoner sommeren 2012 ble utsatt for rasisme, holdt atskilt fra andre anholdte og utsatt for mer brutal behandling enn andre anholdte (2012e, s. 3, 18).³⁰ Minst én student ble også beskyldt for å være medlem av SPLM-N (s. 17).

5.5.1 Diskriminering

Flere aktivister som har særlig fokus på forholdene for minoriteter i Sudan mente det er en tiltakende generell diskriminering av folk fra minoritetsgrupper fra utkantområder på arbeidsmarkedet – både i privat og offentlig sektor. Diskrimineringen arter seg blant annet som nepotisme (arabisk: *wasta*), hvor folk fra Nildalen med en privilegert sosial bakgrunn og stort kontaktnett får muligheter som mer marginale grupper ikke får. Den kan også gi seg utslag i rasistisk trakassering i dagliglivet.

5.5.2 Særlig utsatte grupper

Det var bred enighet blant sudanske kilder Landinfo møtte i september-oktober 2012 at personer som har drevet politisk aktivitet i Sør-Kordofan og som fortsetter slik aktivitet etter å ha reist til Khartum, vil forbli i fokus for NISS. (Fattige og ressursvake migranter fra Sør-Kordofan tar sjelden sjansen på å engasjere seg åpent i politiske spørsmål, noe som gjør at de i liten grad følges av NISS.)

NISS i Khartum mottar konkret informasjon om folks aktivitet i Sør-Kordofan fra blant annet egne kolleger, lokalt politi og militær etterretning der, som de bruker til overvåking hvis disse personene tar seg til hovedstadsområdet. Dette gjelder også folk som sprer informasjon om vanskelige forhold i regionen som følge av den væpnede konflikten.

En kilde kjente til flere tilfeller av aktivister fra Sør-Kordofan som har gått i dekning for NISS. Særlig gjelder dette personer som har kobling til SPLM-N (eller mistenkes for det). Én sudansk kilde mente faktisk politisk ståsted er det som gir utslag, heller enn etnisk bakgrunn. Noen kilder mente utdanning på nivå med videregående skole kombinert med nuba-bakgrunn i seg selv er nok til å komme i sikkerhetstjenestens søkelys som en potensiell aktivist. Dette begrunnet de med at andelen nubaer som har utdanning på det nivået er såpass liten at de alle sammen forventes å ha større politisk engasjement og aktivitet enn befolkningen ellers.

Kildene Landinfo møtte i september-oktober 2012 hadde lite konkret informasjon om forhold for folk fra Blå-Nilen. Siden forholdene i Blå-Nilen har en del fellestrekk

³⁰ Dette er ikke noe nytt fenomen, og nevnes blant annet i en Amnesty-rapport (2010, s. 34-35). Se Landinfo 2013, del 3 for mer informasjon om demonstrasjonsbølgen sommeren 2012.

med Sør-Kordofan, regner vi det for sannsynlig at forholdene for migranter i Khartum fra Blå-Nilen i stor grad tilsvarer dem migranter fra Sør-Kordofan opplever.

Derimot var kildene våre gjennomgående klare på at kombinasjonen av et visst utdanningsnivå og tilhørighet til etniske grupper i Darfur som kobles til væpnede opprørsgrupper ikke var tilstrekkelig til at NISS ser på folk som potensielle aktivister. Både antallet migranter fra Darfur i Khartum og det generelle utdanningsnivået hos darfuriere betyr at profileringen av aktivister med bakgrunn fra Darfur er betydelig mer spesifikk og knyttet til klarere indikasjoner på egen politisk aktivitet.

5.5.3 Forhold for kvinnelige migranter

Flere kilder opplyste at kvinner fra Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen er utsatt for trakassering fra politi, ikke minst hvis de viser seg å ikke ha identitetspapirer. Dette kan dreie seg om beskyldninger om brudd på bestemmelser i Lov om offentlig orden angående sømmelig klesdrakt,³¹ krav om dokumentasjon på yrkesutdannelse for yrker som ofte utføres av ufaglærte (for eksempel frisører) og pengeutpressing mot folk som driver salg av te og andre varer på gata. Kvinner møter ikke bare problemer med politiet, men kan også utsettes for trakassering og problemer fra konservative islamister som oppfører seg som «moralpoliti».

6. POLITISK AKTIVITET I EKSIL KNYTTET TIL VÆPNEDE GRUPPER

Sudanske myndigheters syn på sudaneres regimekritiske politiske virksomhet i eksil generelt er tatt opp i et annet temanotat (Landinfo 2013, del 6).

Slik vi har redegjort for det, mener Landinfo det er liten grunn til å tro at regimet i Sudan ser på regimekritisk politisk aktivitet i eksil som prinsipielt mindre problematisk enn tilsvarende aktivitet i Sudan. Dette gjelder også tilknytning til væpnede grupper.

All politisk virksomhet i eksil som skjer åpent, vil kunne fanges opp av sudanske myndigheter (jf. Landinfo 2013, del 6.4) – det gjelder også aktivitet innenfor eksilgrupper av organisasjoner som driver væpnede kamp. Tilknytning til en væpnet gruppe (også en politisk fløy) vil si at en i praksis også støtter væpnet kamp mot regimet, siden ingen av de væpnede opprørsgruppene i Sudan står for en politisk ideologi som ikke også fremmes av organisasjoner eller partier som avgrenser seg til fredelige midler.³²

³¹ For eksempler på lovverk rundt offentlig orden brukt for å hindre kvinners individuelle frihet, se Amnesty 2010, s. 37-41; ACJPS 2012d, s. 18-20; ACJPS 2012e, s. 6-7; ACJPS 2012f, s. 21; ACJPS 2013a, s. 18; ACJPS 2013b, s. 5-6 og ACJPS 2013c, s. 10-11.

³² Det finnes et vell av regimekritiske organisasjoner og partier i Sudan som bare bruker fredelige politiske midler for å nå målene sine, både kommunistiske, sosialistiske, sekulære liberale, muslimbrødre-orienterte islamistiske og salafistiske. Dermed er det ikke slik at folk knytter seg til noen av opprørsgruppene fordi de er alene om et bestemt ideologisk ståsted.

Landinfo har ikke tilgang til kildemateriale som omhandler forhold for sudanere tilknyttet væpnede grupper som er tvangsreturnert fra utlandet, verken etter endelig avslag på asylsøknad eller av andre årsaker. Dermed har vi heller ingen mulighet til å si noe om hva slags aktivitet i eksil til støtte for en væpnet gruppe som vil kunne få følger ved retur til Sudan, utover at det sannsynligvis vil tilsvare det som skjer med personer som mistenkes for slik aktivitet i Sudan.

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- ACJPS, dvs. African Centre for Justice and Peace Studies (2012a, januar). *Update on human rights violations in Blue Nile and South Kordofan*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/January-2012-Blue-Nile-and-South-Kordofan-Update.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2012b). *Sudan human rights monitor, December 2011-January 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/Human_Rights_Monitor-Issue15-FINAL.pdf [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2012c). *Sudan human rights monitor, February-March 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/February-March-2012-Monitor.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2012d). *Sudan human rights monitor, April-May 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/08/SHRM-April-May-2012.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2012e). *Sudan human rights monitor, June-July 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/SHRM-June-July.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2012f). *Sudan human rights monitor, August-September 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/SHRM-August-September-2012.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2013a). *Sudan human rights monitor, October 2012-February 2013*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/03/SHRM_October_February.pdf [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2013b). *Update: Sudan human rights monitor, January-February 2013*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/07/SHRM-Update-January-February-2013.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- ACJPS (2013c). *Sudan human rights monitor, March-April 2013*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/07/SHRM-March-April-2013-FINAL.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Aljazeera (2013, 9. juni). Sudan threatens halt of South Sudan oil flow. *Aljazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/news/africa/2013/06/201368165641259282.html> [lastet ned 1. november 2013]
- Amnesty (2010, 19. juli). *Agents of fear: The National Security Service in Sudan*. London: Amnesty. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/4c43eedd2.html> [lastet ned 1. november 2013]
- Amnesty (2013a, 28. mars). *Sudan: 10 years on: Violations remain widespread in Darfur*. London: Amnesty. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR54/007/2013/en> [lastet ned 1. november 2013]
- Amnesty (2013b, 17. april). *Sudan: Civilians caught in unending crisis in Southern Kordofan*. London: Amnesty. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR54/009/2013/en> [lastet ned 1. november 2013]
- Amnesty (2013c, 11. juni). *Sudan: 'We had no time to bury them': War crimes in Sudan's Blue Nile state*. London: Amnesty. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR54/011/2013/en> [lastet ned 1. november 2013]

- Al-bazzaz, N. (2008, 20. august). Sudan's president denies involvement in Darfur atrocities. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2008/sep/20/sudan> [lastet ned 1. november 2013]
- BBC News (2013, 12. mars). Sudan rivals 'to resume pumping oil'. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21751896> [lastet ned 1. november 2013]
- Christian, J. (2012, 13. september). *Shifting the burden: The responsibility to protect doctrine and the humanitarian crisis in Sudan*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra <http://www.enoughproject.org/files/ResponsibilityDoctrine.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Crisis Group (2008, 21. oktober). *Sudan's Southern Kordofan problem: The next Darfur?* Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/Sudans%20Southern%20Kordofan%20Problem%20The%20Next%20Darfur.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Crisis Group (2011, 4. mai). *Divisions in Sudan's ruling party and the threat to the country's stability*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/174%20Divisions%20in%20Sudans%20Ruling%20Party%20and%20the%20Threat%20to%20the%20Country's%20Future%20Stability%202.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Crisis Group (2013a, 14. februar). *Sudan's spreading conflict (I): War in South Kordofan*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/198-sudans-spreading-conflict-i-war-in-south-kordofan.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Crisis Group (2013b, 18. juni). *Sudan's spreading conflict (II): War in Blue Nile*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/204-sudans-spreading-conflict-ii-war-in-blue-nile.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Enough Project (2012, 23. juli). *Sudan field dispatch: Refugees provide details of attacks in isolated Blue Nile state*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra http://www.enoughproject.org/files/Blue_Nile_Dispatch_20120723.pdf [lastet ned 1. november 2013]
- Enough Project (2013, 10. oktober). *Life in the Nuba Mountains*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra <http://www.enoughproject.org/files/NubaMtns-report.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Enough Project & SSP, dvs. Enough Project and the Satellite Sentinel Project (2013, 3. april). *Architects of atrocity: The Sudanese government's war crimes, crimes against humanity, and torture in South Kordofan and Blue Nile states*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra http://www.enoughproject.org/files/Architects_of_Atrocity.pdf [lastet ned 1. november 2013]
- Flint, J. (2010, oktober). *The other war: Inter-Arab conflict in Darfur*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/pdfs/HSBA-SWP-22-The-Other-War-Inter-Arab-Conflict-in-Darfur.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Gramizzi, C. & Tubiana, J. (2012, juli). *Forgotten Darfur: Old tactics and new players*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/pdfs/HSBA-SWP-28-Forgotten-Darfur.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Gramizzi, C. & Tubiana, J. (2013, april). *New war, old enemies: Conflict dynamics in South Kordofan*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/working-papers/HSBA-WP29-S.Kordofan.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2011, 6. juni). *Darfur in the shadows – The Sudanese government's ongoing attacks on civilians and human rights*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/reports/2011/06/05/darfur-shadows-0> [lastet ned 1. november 2013]

Temanotat Sudan: Forhold for grupper med tilknytning til Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen

- HRW (2012, 11. desember). *Under siege – Indiscriminate bombing and abuses in Sudan's Southern Kordofan and Blue Nile states*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/reports/2012/12/11/under-siege> [lastet ned 1. november 2013]
- HRW (2013, 10. juli). *Sudan: Wave of arrests after rebel offensive*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2013/07/10/sudan-wave-arrests-after-rebel-offensive> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA, dvs. Human Security Baseline Assessment for Sudan and South Sudan (u.å.). *Darfur's armed groups*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/facts-figures/sudan/darfur/darfurs-armed-groups.html> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA (2011a, mars). *Popular Defence Forces (al Difa'a al Shaabi)*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/sudan/darfur/armed-groups/saf-and-allied-forces/HSBA-Armed-Groups-PDF.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA (2011b, 6. september). *Sudan Liberation Army-Abdul Wahid (SLA-AW)*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/sudan/darfur/armed-groups/opposition/HSBA-Armed-Groups-SLA-AW.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA (2011c, 6. september). *Sudan Liberation Army-Minni Minawi (SLA-MM)*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/sudan/darfur/armed-groups/opposition/HSBA-Armed-Groups-SLA-MM.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA (2012a, 20. august). *The conflict in Blue Nile*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/sudan/blue-nile/HSBA-Blue-Nile.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA (2012b, 8. oktober). *Justice and Equality Movement (JEM)*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/HSBA-Armed-Groups-JEM.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- HSBA (2012c, 8. oktober). *Sudanese Revolutionary Front (SRF)*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/HSBA-Armed-Groups-SRF.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- IDMC, dvs. Internal Displacement Monitoring Centre (2013, 9. juli). *Sudan: A worsening displacement crisis in need of a comprehensive response*. Genève: IDMC. Tilgjengelig fra [http://internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/37E599F7703006B9C1257BA300576CA8/\\$file/sudan-overview-9jul2013.pdf](http://internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/37E599F7703006B9C1257BA300576CA8/$file/sudan-overview-9jul2013.pdf) [lastet ned 1. november 2013]
- IOM, dvs. International Organization for Migration (2006a, september). *IDP intentions survey North Sudan 2006. Survey results. Vol. 1-3*. Khartoum: IOM.
- IOM (2006b, september). *IDP intentions survey North Sudan 2006. Area of origin is Darfur. Statistical tables*. Khartoum: IOM.
- IRRI, dvs. International Refugee Rights Initiative (2013, mai). *The disappearance of Sudan? Life in Khartoum for citizens without rights*. New York: IRRI. Tilgjengelig fra <http://www.refugee-rights.org/htdocs/Assets/PDFs/2013/Marginalised%20in%20Khartoum%20FINAL.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Ismail, O. & Kumar, A. (2013, 9. mai). *Darfur's gold rush: State-sponsored atrocities 10 years after the genocide*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra http://www.enoughproject.org/files/Darfur_Gold_Rush.pdf [lastet ned 1. november 2013]
- Ismail, O. & LaRocco, A. (2012, 6. august). *Failing Darfur*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra <http://www.enoughproject.org/files/DDPDimplementation.pdf> [lastet ned 1. november 2013]

- JEM, dvs. Justice and Equality Movement (2013, 12. januar). *The New Dawn Charter*. [s.l.]: JEM. Tilgjengelig fra <http://www.sudanjem.com/2013/01/the-new-dawn-charter/> [lastet ned 1. november 2013]
- Landinfo (2013, november). *Sudan: Handlingsrom for politisk aktivisme*. Oslo: Landinfo.
Notatet vil bli publisert i løpet av november 2013.
- LeRiche, M. (2013, 12. juli). *Sudan's bloody periphery – The toll on civilians from the war in Blue Nile State*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra <http://enoughproject.org/reports/sudans-bloody-periphery-toll-civilians-war-blue-nile-state> [lastet ned 1. november 2013]
- Jacobsen, K. (2008, august). *Internal displacement to urban areas: The Tufts IDMC profiling study. Khartoum, Sudan: Case 1*. Medford/Genève: Feinstein International Center/iDMC. Tilgjengelig fra [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2008.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/AMMF-7HAHYW-full_report.pdf/\\$File/full_report.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2008.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/AMMF-7HAHYW-full_report.pdf/$File/full_report.pdf) [lastet ned 5. november 2009]
- Johnson, D.H. (2006). *The root causes of Sudan's civil wars (updated to the peace agreement)*. Oxford: James Currey.
- Prendergast, J., Ismail, O. & Kumar, A. (2013, 8. august). *The economics of ethnic cleansing in Darfur*. Washington D.C.: Enough Project. Tilgjengelig fra <http://www.enoughproject.org/files/Economics-of-Ethnic-Cleansing-in-Darfur.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Psaki, J. (2013, 6. august). *Expulsion of United Nations High Commissioner for Refugees staff in Darfur*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/08/212762.htm> [lastet ned 1. november 2013]
- Ryle, J. (2011). Peoples & cultures of two Sudans. I: Ryle, J., Willis, J., Baldo, S. & Jok, J.M. (Red.), *The Sudan handbook*. Woodbridge: James Currey, 31-42.
- Small Arms Survey (2009, desember). *Supply and demand – Arms flows and holdings in Sudan*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/issue-briefs/HSBA-IB-15-arms-flows-and-holdings-in-Sudan.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Small Arms Survey (2012, september). *Business as usual – Arms flows to Darfur 2009-12*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/issue-briefs/HSBA-IB-20-Arms-flows-to-Darfur-2009-12.pdf> [lastet ned 1. november 2013]
- Sudan Tribune (2013, 20. januar). Sudan releases jailed teacher after nine months. *Sudan Tribune*. Tilgjengelig fra <http://www.sudantribune.com/spip.php?article45253> [lastet ned 1. november 2013]
- Tubiana, J. (2011). The war in the west. I: Ryle, J., Willis, J., Baldo, S. & Jok, J.M. (Red.), *The Sudan handbook*. Woodbridge: James Currey, 133-144.

Muntlige kilder

- Diplomatiske kilder. Møter i Khartum, april-mai 2008 og september-oktober 2012.
- Flyktninghjelpen, ved Alexander Jones, Country Director. Møte i Khartum, 5. mai 2008.
- IOM, ved Mario Tavolaj, Chief of Mission. Møte i Khartum, 3. mai 2008.
- Representanter for internasjonale organisasjoner og FN-organisasjoner. Møter i Khartum, april-mai 2008 og september-oktober 2012.
- Representanter for sudanske politiske partier, menneskerettighetsorganisasjoner, andre ikke-statlige organisasjoner og presse. Møter i Khartum/Ummdurman, april-mai 2008 og september-oktober 2012.

8. VEDLEGG: FORKORTELSER OG ORDFORKLARINGER

Abbala: «Kameler». Brukes som betegnelse på særlig arabiske nomadegrupper som lever av kamelhold.

Baggara/baqqara: «Kyr». Brukes som betegnelse på særlig arabiske nomadegrupper som lever av kvegdrift.

Jallaba: «Kjortel», av den typen arabiske menn i Nildalen tradisjonelt går med. Brukes nå i Sudan både om arabere fra Nildalen og arabiserte lokale grupper utenfor Nildalen.

JEM: Justice and Equality Movement (arabisk: Harakat al-'adl wal-musawa). Står ideologisk nær Det muslimske brorskap. Se HSBA 2012b for mer informasjon.

NCP: National Congress Party (arabisk: Hizb al-mu'tamar al-watani). Det styrende partiet i Sudan, ledet av president Umar al-Bashir. Står ideologisk nær Det muslimske brorskap.

NIF: National Islamic Front (arabisk: al-Jabha al-islamiyya al-qawmiyya). Forløperen til NCP. Står ideologisk nær Det muslimske brorskap.

NISS: National Intelligence and Security Services (arabisk: Jihaz al-amn wal-mukhabarat al-watani). Den dominerende etterretnings- og sikkerhetstjenesten i Sudan.

PDF: People's/Popular Defense Forces (arabisk: ad-Difa' ash-sha'bi – «folkeforsvaret»). Lokale militsgrupper med formell tilknytning til Sudans hær. Se HSBA 2011a for mer informasjon.

SAF: Sudan Armed Forces.

Salafist: Person som tilhører en islamistisk reformbevegelse med fokus på å praktisere islam og leve så likt som mulig som profeten Muhammad og samfunnet rundt ham i den tidligste islamske perioden. På arabisk omtales disse som *as-salaf as-salih* – «de gudfryktige forfedrene».

SLA-AW: Sudan Liberation Army-Abdul-Wahid. Se HSBA 2011b for mer informasjon.

SLA-MM: Sudan Liberation Army-Minni Minawi. Se HSBA 2011c for mer informasjon.

SPLM-N: Sudan People's Liberation Movement-North.

SRF: Sudan Revolutionary Front. En allianse mellom JEM, SLA-MM, SLA-AW, SPLM-N og en rekke mindre grupper (også tidligere utbrytergrupper av de nevnte opprørsgruppene). Se HSBA 2012c for mer informasjon.

Sufi: En muslim som praktiserer islamsk mystisisme, noe som har lange tradisjoner i Sudan. Sufier er organisert i sammenslutninger, kalt brorskap. De tradisjonelt dominerende i Sudan er tijaniyya-brorskapet i vest, og qadiriyya- og khatmiyya-brorskapene i Nildalen.

Tariga/tariqa: «Måte, veg, metode». Brukes som betegnelse på sufi-brorskap.

Temanotat Sudan: Forhold for grupper med tilknytning til Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen